

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

МАКАРЧУК КАТЕРИНА ОЛЕКСІВНА

УДК 339.9(520+510+519.5)

**РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ
АЗІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЯПОНІЇ, КИТАЮ, РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ)**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор
Сідоров Вадим Ігоревич,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри міжнародних економічних
відносин

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Сардак Сергій Едуардович,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри економіки та управління
національним господарством

кандидат економічних наук, доцент
Карп Вікторія Сергіївна,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри міжнародного бізнесу

Захист відбудеться « 02 » березня 2018 року о 13 годині 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 234.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «   » січня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

Н. І. Гончаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Тотальна глобалізація, що проявляється в суперечливому поєднанні інтернаціонального і національного, глобального і локального, конвергентного і дивергентного, загального і приватного, поставила перед сучасною економічною наукою комплексне завдання дослідження сучасних тенденцій трансформації світової економіки, зокрема ідентифікації умов розвитку транснаціонального бізнесу в контексті поширення сучасних глобальних викликів у системі світового господарства.

Актуальність дослідження визначається тим, що в умовах глобалізації різко прискорюються процеси лібералізації національних економік і світового ринку, торгівлі, інформатизації і з'являється «нова» економіка, що з неминучістю призводить до появи нових і трансформації раніше сформованих господарюючих суб'єктів, основною сферою діяльності яких стає транснаціональний бізнес. Ефективність їх діяльності багато в чому визначається організаційними структурами і стратегіями, реалізованими на внутрішніх (національних) і світових ринках. Розвиток транснаціонального бізнесу дозволяє припустити, що еволюція організаційних структур, які оперують в ньому, веде до поглиблення суспільного характеру сучасного виробництва та його інтернаціоналізації, а невідповідність її мінливих умов не тільки знижує ефективність діяльності конкретного суб'єкта, але й може стримувати економічне зростання в національній та світовій економіці, оскільки цей процес органічно пов'язаний зі зрушеннями в самій структурі глобальної торговельної системи, виникненням нових форм і моделей.

Використовуючи міжнародний досвід, східноазійські бізнес-структури забезпечують більший зв'язок механізмів своєї діяльності з закордонними ТНК, стаючи їх рівноцінними партнерами, а також сприяючи інтеграції своїх країн до світової спільноти і прискоренню темпів їх економічного зростання.

Дослідженню проблематики і розвитку процесу транснаціоналізації у світовому господарстві присвячено роботи зарубіжних вчених, серед яких, перш за все, слід відзначити таких як: Т. Агмона, Т. Амблера, П. Баклі, К. Бартлетта, М. Бейкера, Н. Бордена, Л. Велса, А. Вербеке, Р. Вернона, М. Вілкінса, Дж. Гелбрейта, Дж. Глега, К. Гренрооса, Т. Гріффіна, Дж. Даннінга, П. Дракера, Дж. Еванса, Ж.-П. Жанне, М. Зінкота, М. Кассона, Р. Кейвза, Ч. Кіндлебергера, Т. Коно, К. Коджимі, Р. Коуза, П. Кругмана, Д. Куджави, Т. Левіта, К.-Е. Лінна, Дж. Маккарті, С. Маджаро, Х. Мюхльбахер, Ф. Ніккербоккера, К. Нішіяма, Р. Нуксе, Г. Перлмуттера, М. Познера, М. Портера, А. Ругмана, Д. Стопфорда, А. Страута, М. Тейлора, П. Трифта, Л. Уелсса, С. Хаймера, Ш. Ханта, Х. Хаканссона, К. Хрістена, С. Хірша, А. Чандлера, Х. Ченері, А. Шапіра, Д. Шульца та інших.

Питання, що стосуються специфіки формування системи транснаціонального бізнесу і ступеня залученості в світове господарство країн Східної Азії, досліджено в роботах українських вчених, зокрема: Л. Антонюк, О. Білоруса, В. Будкіна, В. Вергуна, В. Гейця, А. Голікова, Н. Гончаренко, Л. Губерського, О. Довгаль, Т. Кальченка, В. Карп, Г. Климка, З. Луцишин, Д. Лук'яненко, Н. Мешко, О. Мозгового, Т. Орехової, Є. Панченка, А. Поручника, О. Рогача, В. Рокочі, Ю. Макогона, Є. Савельєва, С. Сардака, В. Сіденка, С. Сіденко, В. Сідорова, О. Сохацької, А. Філіпенка, С. Циганова, В. Чужикова, О. Швиданенка, О. Шниркова, С. Якубовського та ін.

Однак, незважаючи на значні розробки даної проблематики, окремі аспекти є недостатньо розкритими і потребують нових теоретико-методологічних підходів щодо їх розв'язання. Недостатньо обґрунтованими залишаються теоретичні питання щодо визначення особливостей взаємозв'язку і взаємозалежності між організаційною побудовою транснаціональних бізнес структур та їх конкурентоспроможністю в умовах глобалізованого світу, визначення факторів транснаціоналізації бізнесу, урахування яких дозволяє розробити ефективні бізнес-стратегії виходу компаній на зовнішні ринки, їх оцінки та наукового обґрунтування для подальшого використання в удосконаленні напрямів розвитку транснаціонального бізнесу у глобальному економічному середовищі.

Таким чином, зазначена актуальність проблем, що існують в цій сфері теорії міжнародного бізнесу, теоретична і практична значущість їх вирішення, а також недостатня їх розробленість - особливо в напрямку комплексного, інтердисциплінарного вивчення транснаціонального бізнесу в умовах глобалізації світової економіки - зумовило вибір теми дисертаційної роботи і дозволили сформулювати мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та в рамках науково-дослідної теми «Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин» (номер державної реєстрації – 0116U001990), у межах якої здійснено дослідження детермінант розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії (довідка № 4002/18 від 06.03.2017 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретико-методичних засад дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у системі світового господарства та обґрунтування концепт-моделі входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище. Відповідно до мети дослідження в дисертаційній роботі поставлені й вирішені наступні завдання:

- дослідити наукове підґрунтя та генезу формування і розвитку процесів транснаціоналізації в системі світового господарства;
- систематизувати концептуальні підходи дослідження впливу транснаціонального конструкту на розвиток національних економік країн світу у глобальній економічній системі;
- узагальнити та обґрунтувати методичний інструментарій дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії у глобальному економічному просторі;
- визначити передумови та специфіку формування транснаціонального характеру економік країн Східної Азії у системі світового господарства;
- провести PEST-аналіз умов здійснення транснаціонального бізнесу на ринках Східної Азії з виокремленням ключових факторів впливу на нього в умовах трансформаційних змін глобального економічного середовища;
- ідентифікувати детермінанти розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії на основі кількісної оцінки рівня транснаціоналізації бізнес-діяльності східноазійських компаній;
- провести багатфакторну оцінку національних пріоритетів та особливостей розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії в умовах трансформації

світової економіки з подальшим визначенням перспектив позиціонування східноазійських ТНК у глобальному економічному просторі;

– розробити концепт-модель входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище.

Об'єктом дослідження є процес формування та розвитку транснаціонального бізнесу у системі світового господарства.

Предметом дослідження – теоретико-методичні аспекти та організаційно-економічні засади розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії (на прикладі Японії, Китаю та Республіки Корея).

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використовувалися такі загальнонаукові методи дослідження як: наукова абстракція, дедукція і індукція, синтез історичного і логічного методів, що забезпечує конкретно-історичний характер дослідження в часових та просторових межах (пп. 1.1, 1.2); статистичні методи та метод компаративного аналізу (при дослідженні передумов та особливостей формування транснаціонального характеру економік країн Східної Азії – пп. 2.1, 2.2, 2.3, 3.1); метод PEST-аналізу (при дослідженні умов ведення бізнес-діяльності ТНК на ринках Китаю, Японії та Республіки Корея – п. 2.3); порівняльно-описовий (при аналізі інвестиційної діяльності та характеристики структури, обсягів і динаміки зовнішньої торгівлі Японії, Китаю та Республіки Корея – п. 2.1); системний аналіз (при розробці концепт-моделі входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище – п. 3.2); економіко-математичне моделювання (при побудові SAGE-моделі для розрахунку «дистанції» та оцінки транснаціоналізації бізнесу між країнами Східної Азії – п. 2.3; для кластерного, факторного, кореляційного аналізу оцінки національних пріоритетів та особливостей розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії – пп. 3.1, 3.2); графічний і табличний – для побудови графічних зображень і наочної демонстрації одержаних результатів – розділи 1, 2, 3.

Теоретичною і методологічною базою дослідження є фундаментальні положення, сформульовані в працях вітчизняних і зарубіжних вчених з наукових і прикладних проблем міжнародних економічних відносин в сучасних умовах трансформації глобального середовища, менеджменту і бізнесу. Дослідження носить інтердисциплінарний характер і акумулює наукові досягнення різних галузей знань: світової економіки і міжнародних економічних відносин, маркетингу, менеджменту, економічної теорії, теорії інформації.

Інформаційною та статистичною базами дисертаційної роботи є монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних економістів, офіційні статистичні та аналітичні матеріали міжнародних організацій (МВФ, ОЕСР, СОТ); статистичні матеріали Національних статистичних агенцій країн Східної Азії, Національного бюро статистики Китаю, Японської організації зовнішньої торгівлі, Корейського агентства сприяння торгівлі та інвестиціям, Центру міжнародної торгівлі, рейтингу глобальної конкурентоспроможності та інших видань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у системі світового господарства та обґрунтуванні концепт-моделі входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище в умовах сучасних трансформаційних змін.

Конкретні наукові результати, що розкривають особистий внесок автора у розробку досліджуваної проблеми, і характеризують наукову новизну роботи, полягають у наступному:

удосконалено:

- організаційно-економічні засади дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії, а саме розроблено концепт-модель входження східноазійських ТНК у глобальне бізнес-середовище на основі розрахунку факторів впливу, що дозволяє враховувати такі найбільш вагомні економічні та технологічні складові підвищення конкурентоспроможності та стимулювання конкурентних переваг східноазійських ТНК як інвестиційний клімат, розвиток інфраструктури та інформаційно-комунікативних технологій.

- науково-методичний підхід до оцінки рівня транснаціоналізації бізнес-діяльності в країнах Східної Азії на основні розрахунку показників транснаціоналізації інвестицій, торгівлі та зайнятості, що скориговані за індексом величини міжнародних компаній, який дозволяє оцінити вплив вже існуючого в країні міжнародного бізнесу на процеси транснаціоналізації у ній;

- теоретико-методичний інструментарій побудови CAGE-моделі транснаціоналізації, що на основі виділення кількісних характеристик та якісних індикаторів дозволяє провести розрахунок «дистанції» між країнами у розрізі географічних, політичних, культурних та економічних чинників і парний компаративістський аналіз для визначення основних факторів транснаціоналізації східноазійських компаній та перспективних векторів розвитку міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі;

набуло подальшого розвитку:

- концептуально-теоретичні засади визначення факторів транснаціоналізації бізнесу в країнах Східної Азії, що не тільки на основі аналізу зовнішніх умов ведення бізнесу, а також, на відміну від існуючих, різноспрямованих (виштовхуючих і притягуючих) факторів дозволяє розробляти бізнес-стратегії виходу східноазійських компаній на ринки розвинених країн та ринки країн, що розвиваються;

- обґрунтування методичного підходу до комплексного оцінювання системи формування транснаціонального бізнесу окремих економік, особливістю якого є використання алгоритму дослідження, який складається з 6-ти етапів, що дає змогу коригувати очікувані результати в залежності від вибору основних складових факторів впливу на процеси транснаціоналізації бізнес-діяльності у глобальному економічному середовищі;

- понятійно-категоріальний апарат дослідження авторським уточненням терміну «транснаціональний бізнес», який, на відміну від існуючих, пропонується трактувати як підприємницьку діяльність інтегрованих транснаціональних структур, орієнтовану на обслуговування та реалізацію інтересів власників капіталу, яка має на меті контроль виробництва з урахуванням оптимального поєднання системи конкурентних переваг країн базування та країн-реципієнтів, координацію і споживання світових фінансових ресурсів та регулювання економічних процесів глобального масштабу в умовах поляризації світової економічної системи;

- обґрунтування концептуально-стратегічних засад взаємодоповнення національного та глобального рівнів бізнес-діяльності корпорацій на основі

багатофакторного аналізу національних пріоритетів та особливостей розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії, результати якого демонструють їх поступову світову експансію, що супроводжується швидким впровадженням інноваційних технологій, значними обсягами інвестицій в освіту та передові наукові розробки, враховуючи відповідне інституційне забезпечення та визначені фактори розвитку транснаціонального бізнесу в країнах Східної Азії (інвестиційний, інфраструктурний, інформаційно-технологічний, бізнес-системний, торговельний та фактор культурної інтеграції).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що викладені автором у дисертаційній роботі теоретичні положення та практичні рекомендації створюють основу для досліджень впливу процесів транснаціоналізації на розвиток світового господарства й можуть бути використані при розробці стратегій завоювання зовнішніх ринків. Основні результати дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних механізмів, заходів і пропозицій та використано в практиці зовнішньоекономічних відносин.

Науково-практичні розробки та рекомендації дисертаційної роботи впроваджено в аналітичну діяльність Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради при підготовці звітів щодо зовнішньоекономічної діяльності міста, аналітичних матеріалів до зустрічей керівництва міста з іноземними делегаціями з питань розвитку міжнародного бізнесу (довідка №234/01-01-21 від 10.03.2017 р.), а також використано при розробці нових стратегічних бізнес-рішень ТОВ «Антипюр2007» (довідка № 16/1 від 16.03.2017 р.).

Результати та висновки дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні курсів «Міжнародні економічні відносини», «Світова економіка» (довідка № 4002/17 від 06.03.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі наукові положення, які викладені в дисертації й виносяться на захист, одержані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи пройшли апробацію на наукових і науково-практичних конференціях, зокрема на: X науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» (03 квітня 2015 р. м. Харків); XI науково-практичній конференції молодих вчених (25 березня 2016 р. м. Харків); міжнародній науково-практичній конференції «Можливості та перспективи забезпечення сталого розвитку економіки України» (21-22 жовтня 2016р. м. Ужгород); XII науково-практичній конференції молодих вчених (31 березня 2017 р. м. Харків); міжнародній науково-практичній конференції «Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни» (18-19 серпня 2017 р. м. Дніпро).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 5,02 д.а., із них: 6 статей у спеціалізованих фахових виданнях (у тому числі 1 – у закордонному періодичному виданні), 7 – в інших виданнях.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 209 сторінок друкованого тексту, обсяг основної частини – 160 сторінок друкованого тексту. Робота містить 40 рисунків, 48 таблиць 4 додатки, список використаних джерел налічує 229 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, зазначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у системі світового господарства»** досліджено наукове підґрунтя та охарактеризовано генезу формування і розвитку процесів транснаціоналізації у системі світового господарства; систематизовано концептуальні підходи визначення впливу транснаціонального конструкту на розвиток національних економік країн світу у глобальній економічній системі; обґрунтовано методичний інструментарій дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії у глобальному економічному просторі.

Складність транснаціонального бізнесу як процесу, що стає всеохоплюючим і всепроникаючим феноменом сучасної цивілізації, зумовлюється передусім тим, що реалізація конкурентних переваг найвищого рангу в глобальному середовищі здійснюється не за принципами та постулатами класичних теорій міжнародної торгівлі, а на основі складнішої стратегічної поведінки суб'єктів світового ринку.

У процесі дослідження теоретичних основ розвитку транснаціонального бізнесу визначено, що сучасні теорії та концепції транснаціоналізації включають окремі напрямки теорій інституціоналізму, теорій міжнародної торгівлі і міжнародного поділу праці, теорій інвестування, у складі яких теорії взаємодії ТНК та національних економік, теорії чинників конкурентних переваг ТНК, концепції мотивації міжнародної інвестиційної діяльності ТНК, теорії взаємозв'язку ПІІ та економічного зростання, що дозволило систематизувати теоретичні концепції діяльності ТНК за групами: теорія організаційних форм ТНК (М. Аокі, І. Самсон), теорія ринкової влади – С. Хаймер, теорія інтернаціоналізації (Р. Коуз, О. Вільямсон, Е. Пенроуз), концепція міжнародної конкурентоспроможності (Р. Верной, Р. Стобаух), «Податкова» теорія – О. Хорощун, теорія привласнення – В. Рокоча, еkleктична теорія міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності – Дж. Даннінг.

Зроблено висновок, що на сьогодні не існує єдиної теорії транснаціоналізації, яка враховувала б усі аспекти проявів цього явища як з точки зору формування внутрішнього середовища його основного суб'єкта – ТНК, так і з точки зору проявів взаємодії з суб'єктами економічних систем інших рівнів.

Таким чином, на основі семантичного аналізу теоретичних підходів до визначення терміну «транснаціоналізація» і наукової літератури щодо ролі міжнародного бізнесу в сучасних умовах трансформації глобального економічного середовища встановлено відсутність єдності у визначенні даного поняття та запропоновано власну дефініцію

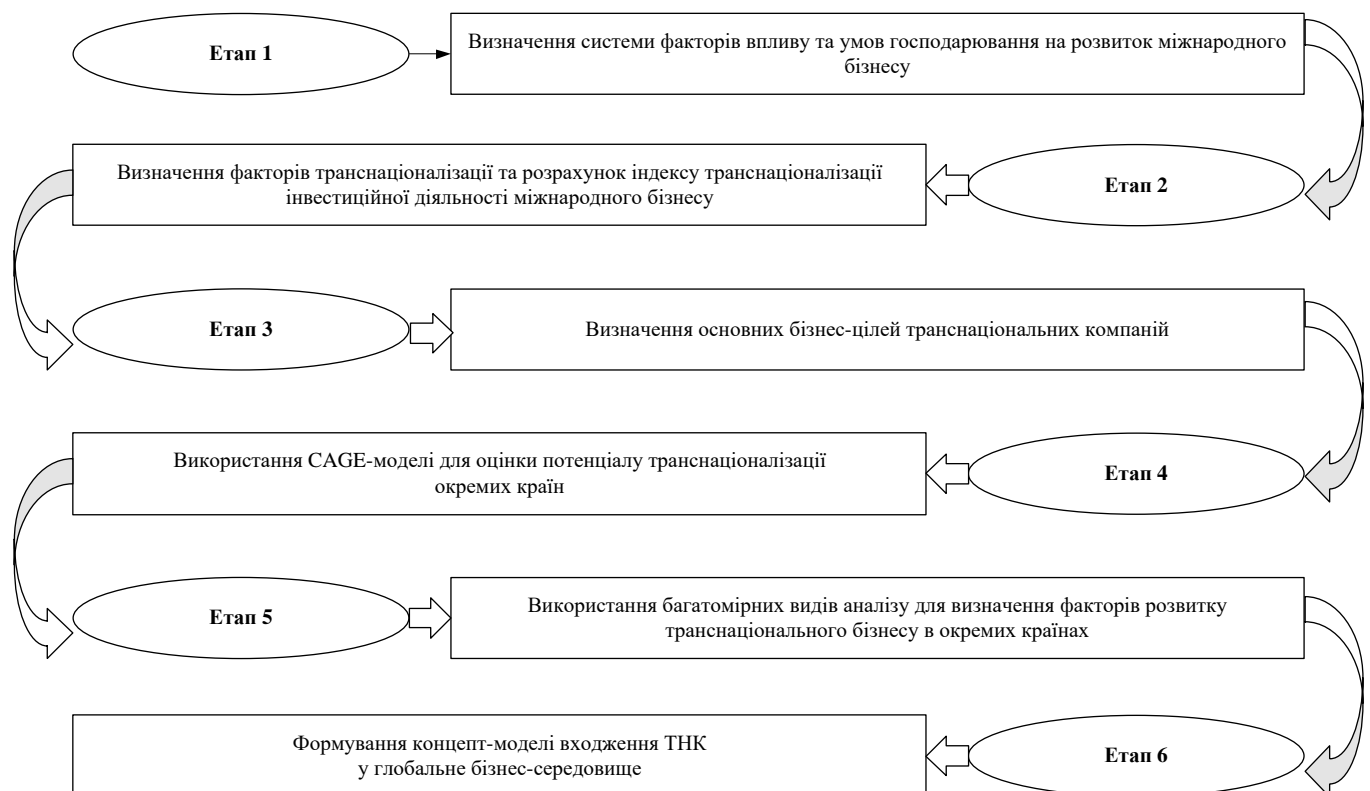

транснаціонального бізнесу, який пропонується трактувати як підприємницьку діяльність інтегрованих транснаціональних структур, що орієнтована на обслуговування та реалізацію інтересів власників капіталу та має на меті контроль виробництва з урахуванням оптимального поєднання системи конкурентних переваг країн базування та країн-реципієнтів, координацію і споживання світових фінансових ресурсів та регулювання економічних процесів глобального масштабу в умовах поляризації світової економічної системи.

У результаті проведеного дослідження встановлено зростання ролі та значення системно-структурного забезпечення транснаціоналізації світового господарства, що пов'язано з поглибленням процесів інтернаціоналізації виробництва та капіталу, необхідністю спільного вирішення національними економіками глобальних проблем з метою запобігання проявам дестабілізації на міжнародному, макро- та мезорівні та прискорення науково-технічного прогресу господарського життя.

Доведено наявність впливу залучення ПІІ та відкриття доступ до фінансових ресурсів ТНК, економічного зростання та розширення національної торговельної системи, що полегшує інтеграцію до світових економічних процесів.

З метою реалізації комплексного підходу до аналізу процесів транснаціоналізації у глобальному економічному середовищі у роботі запропоновано й обґрунтовано методичний підхід до оцінювання системи формування транснаціонального бізнесу окремих економік, особливістю якого є використання різноманітного інструментарію і наявність прямих та зворотних зв'язків між шістьма етапам, що формують послідовність дослідження та дають змогу коригувати очікувані результати в залежності від вибору основних складових оцінювання факторів впливу на процеси транснаціоналізації бізнес-діяльності у глобальному економічному середовищі (рис. 1).

Рис. 1. Методичний підхід до оцінювання системи формування транснаціонального бізнесу окремих економік у системі світового господарства [Розроблено автором]

Обґрунтовано, що дослідницький апарат розвитку міжнародного бізнесу в умовах його транснаціоналізаційного характеру базується на використанні системного підходу і включає до свого складу три рівні математико-статистичних методів (кількісних показників – індикаторів на першому рівні, що відображають визначення системи факторів та умов транснаціоналізації; часткових та сумарних індексів на другому рівні, що розкривають сутність взаємозв'язків; та математико-статистичних моделей на третьому рівні, які розкривають причинно-наслідкові зв'язки за допомогою кластерного, факторного аналізу та SAGE-моделі), що у поєднанні з використанням інформаційно-комунікативних технологій дозволяє здійснювати необхідні розрахунки та отримувати науково-обґрунтовані результати дослідження.

Таким чином, у ході дослідження зроблено висновок, що систематизація теоретичних підходів щодо вивчення процесів транснаціоналізації та умов їх формування створюють необхідну науково-методичну базу для обґрунтування вектору розвитку транснаціонального бізнесу з виокремленням ключових факторів, що чинять вплив на нього, та зумовлює необхідність розробки новітніх підходів до оцінки рівня транснаціоналізації бізнес-діяльності ТНК у світовій економіці.

У другому розділі роботи «**Детермінанти розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії**» визначено передумови та специфіку формування транснаціонального характеру економік країн Східної Азії у системі світового господарства; проведено PEST-аналіз умов здійснення транснаціонального бізнесу на ринках Східної Азії з виокремленням ключових факторів впливу на нього в умовах трансформаційних змін глобального економічного середовища; ідентифіковано детермінанти розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії у сучасній системі світогосподарських зв'язків.

Дослідження світової практики діяльності найбільш ефективних суб'єктів транснаціонального бізнесу, методів адаптації їх організаційних структур і стратегій, інструментів їх реалізації, вдосконалення навичок своєчасної реакції на виклики глобального ринку з практичної точки зору є необхідною складовою успішного включення до системи світового господарства в сучасних умовах трансформаційних зрушень.

У ході дослідження встановлено, що процес транснаціоналізації бізнесу відбувається під впливом цілої низки факторів, які обумовлюють стратегію транснаціоналізації компаній та виходу їх на міжнародні ринки, а саме: ендогенних – умови ведення бізнесу в країні-базування, її політична конфігурація впливають як фактори виштовхування компаній на міжнародні ринки, а також як фактори тяжіння іноземних компаній на національний ринок; екзогенних, що є факторами зовнішнього середовища, які доволі складні в оцінці, оскільки стратегія прийняття рішення щодо початку процесу транснаціоналізації бізнесу значно залежить від сфери діяльності компанії, її економічної «сили» та інших факторів, які носять не економічний характер.

Таким чином, у роботі обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки рівня транснаціоналізації бізнес-діяльності в країнах Східної Азії на основні розрахунку показників транснаціоналізації інвестицій, торгівлі та зайнятості, що скориговані за індексом величини міжнародних компаній, який дозволяє оцінити вплив вже існуючого в країні міжнародного бізнесу на процеси транснаціоналізації у ній в умовах

трансформації глобального економічного середовища.

З метою визначення системи факторів впливу на транснаціоналізацію бізнесу в країнах Східної Азії на засадах використання теорії П. Гемавата, автором удосконалено науково-методичний інструментарій, а саме побудовано CAGE-модель (1), що включає в себе оцінку кількісних характеристик та якісних вимірників культурних, адміністративних, географічних та економічних складових.

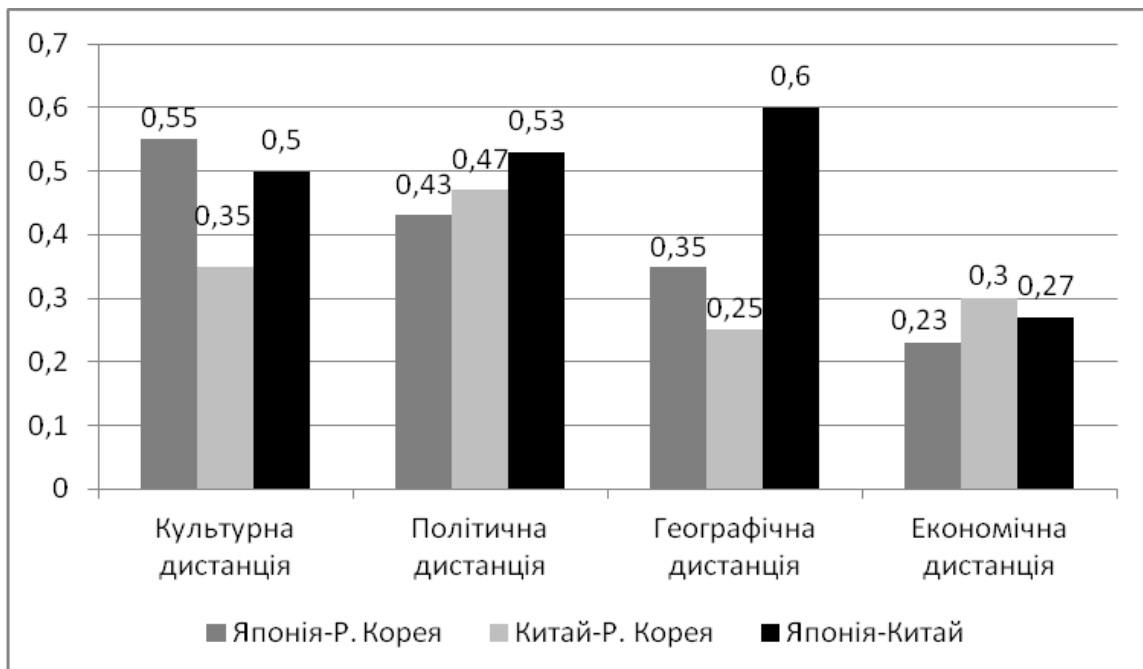
$$D_S^M = 1 - \frac{\sum_{i=1}^N D_{EA}^N}{\sum_{i=1}^N M} \quad (1),$$

де D_S^M - субіндекс CAGE-моделі;

$\sum_{i=1}^N M$ - максимально можлива сума балів, що виражає максимальну ідентичність країн за субіндексом CAGE-моделі;

$\sum_{i=1}^N D_{EA}^N$ - фактична сума кількісних оцінок, що виражає «дистанцію» країн за субіндексом CAGE-моделі.

Використання науково-методичного інструментарію визначення основних факторів транснаціоналізації східноазійських компаній дозволило провести парний компаративістський аналіз «віддаленості» чи близькості країн - основних партнерів для компаній Східної Азії та визначити перспективні ринки розвитку для міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі (рис. 2)

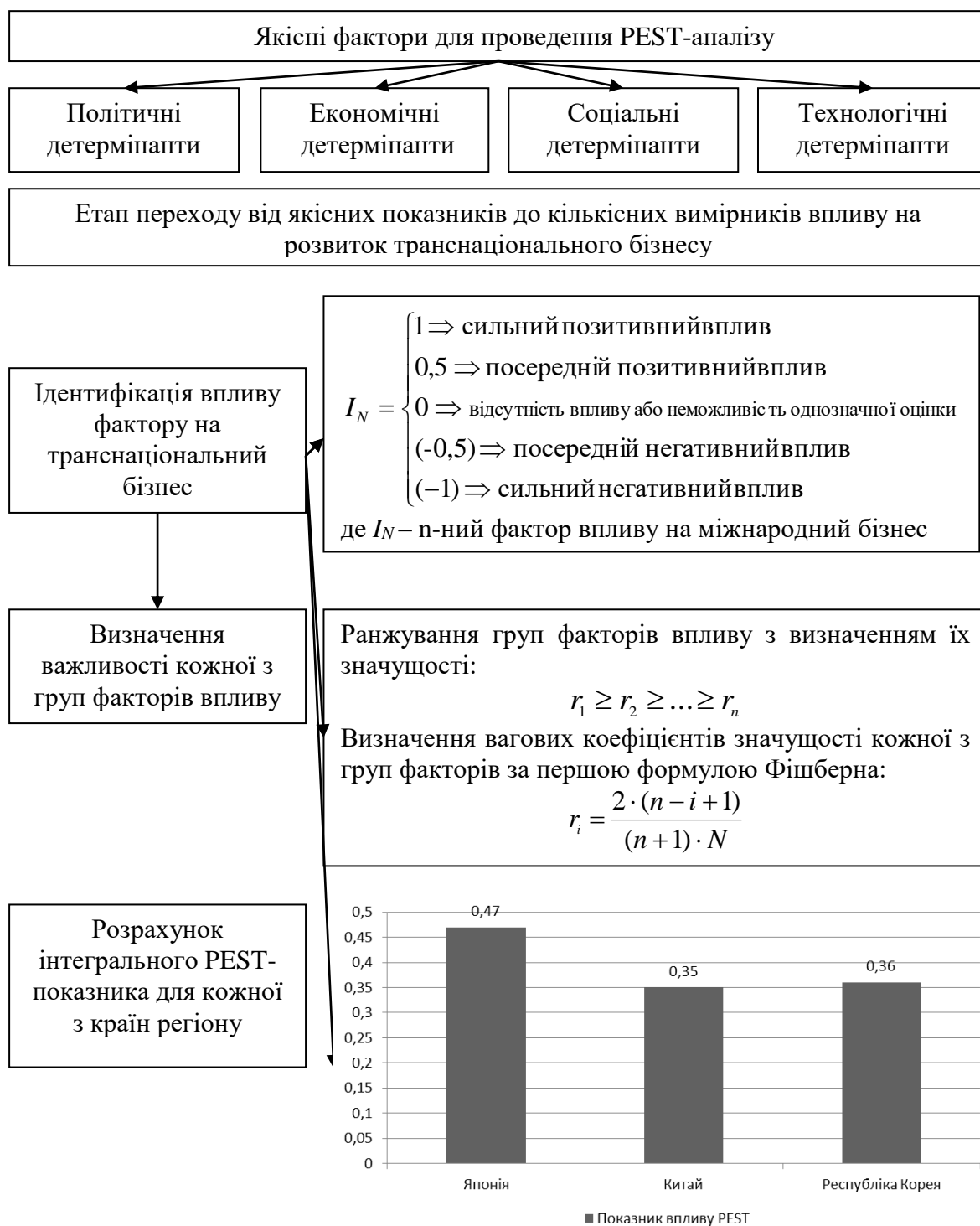

Рис.2. Узагальнені значення субіндексів CAGE-моделі для країн Східної Азії [Розраховано автором]

За результатами проведеного компаративістського аналізу зроблено висновок про те, що процес транснаціоналізації міжнародного бізнесу у країнах Східної Азії відбувається за рахунок економічної близькості країн-партнерів, що є основною

детермінантою розвитку, в той час, як інші фактори, такі як географічна, культурна та політична дистанції відіграють роль підтримуючих детермінант, що обумовлено подальшим розвитком глобалізаційних процесів у світі.

Крім того, з метою визначення умов ведення бізнесу у країнах Східної Азії у дослідженні проведено PEST-аналіз за розробленим автором алгоритмом (рис. 3).

Рис. 3. Алгоритм побудови інтегрального PEST-показника впливу на транснаціональний бізнес для країн Східної Азії [Розроблено автором]

Таким чином, проведений у роботі PEST-аналіз довів, що найбільший позитивний вплив на розвиток транснаціонального бізнесу має економіка Японії. Побудова PEST-матриць дозволила систематизувати вплив національних економік на розвиток транснаціонального бізнесу і виявити сильні та слабкі сторони східноазійських економік з точки зору розвитку бізнесу. Зокрема, на основі проведеного PEST-аналізу встановлено, що для Китаю одним з основних факторів, що впливає на міжнародний бізнес є можливість уповільнення економічного зростання, а також пов'язана з економічним ростом проблема інфляції. Для вирішення фінансових проблем монетарна влада Китаю директивно підвищила обсяги обов'язкових резервів для банківських інституцій з метою зменшення рівня кредитування, а також зменшення попиту на ринку нерухомості. Для Японії поряд з дисбалансами зовнішньої торгівлі одним з негативних факторів є сповільнення економічного зростання та дефляція національної валюти.

Перехід від якісної характеристики до інтегральної оцінки PEST-показника дозволив більш репрезентативно оцінити систему економічної, соціальної, політичної та технологічної взаємодії, що склались у країнах Східної Азії.

За результатами комплексного аналізу детермінант розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії зроблено загальний висновок, що в умовах формування ринкової інфраструктури світової економіки під впливом трансформаційних змін у системі світового господарства транснаціональний бізнес завойовує все нові ринки і прагне подальшого розширення економічної влади, що потребують дієвих інструментів інтенсифікації з визначенням організаційно-економічних засад формування концепт-моделі входження східноазійських ТНК у глобальне бізнес-середовище.

У третьому розділі роботи «**Перспективи розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії в умовах глобального бізнес-середовища**» проведено багатофакторну оцінку національних пріоритетів розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії в умовах трансформації світової економіки з подальшим визначенням перспектив позиціонування східноазійських ТНК у глобальному економічному просторі; запропоновано концепт-модель входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище.

У ході дослідження встановлено, що джерелом конкурентоспроможності ТНК у країнах Східної Азії є значні обсяги інвестицій, що дозволяє досягати економії масштабу, завантажуючи виробництва до максимального рівня. Крім того, корпорації зміцнюють свої невиробничі можливості, такі як інноваційні технології, цінність бренду, дизайн та покращують конкурентоспроможність нематеріальних активів в основних напрямках бізнесу.

З метою визначення перспектив позиціонування східноазійських ТНК у глобальному економічному просторі за допомогою кластерного та факторного аналізів за 73 складовими чотирьох світових індексів (The Global Enabling Trade Index; Index of Globalization; Doing Business; World Investment Report), які характеризують стан розвитку транснаціонального бізнесу в умовах глобального бізнес-середовища, у дослідженні проведено багатофакторну оцінку національних пріоритетів та особливостей розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії.

За результатами розрахунку зроблено висновок, що системи транснаціонального бізнесу в Японії та Республіці Корея є схожими та базуються на однакових або близьких за змістом особливостях. Система транснаціонального бізнесу Китаю має відмінності.

Результати проведеного кластерного аналізу за кожною зі складових індексу сприяння торгівлі довели найбільшу значимість для досліджуваних країн таких складових національної торговельної системи як: якість інфраструктури, якість надання електронних бізнес-послуг та якість та прозорість митних процедур на митниці: ефективність процесу митного оформлення; індекс прозорості митниць; доступний пасажиро-кілометраж; якість залізничної інфраструктури; індекс розвитку мережі лінійного судноплавства; індекс якості доріг; якість доріг; легкість та доступність доставки; логістика; можливість виявлення та відстеження; своєчасність доставки; використання інтернету при транзакціях «бізнес для споживача»; індекс якості електронних урядових послуг.

Результати проведеного факторного аналізу за найбільш вагомими факторами формування системи транснаціонального бізнесу за досліджуваними країнами можна представити у вигляді рівнянь:

$$F1 = 0,53467x_1 + 0,15794x_2 - 0,61967x_3 - 0,27701x_4 + 0,08712x_5 + 0,24961x_6 + \\ + 1,04973x_7 + 2,04765x_8 + 1,11265x_9 + 0,84522x_{10} - 0,31995x_{11} - 0,40898x_{12} - \\ - 0,15096x_{13} + 2,41606x_{14} + 1,30750x_{15} + 1,09445x_{16} + 0,48644x_{17} + 0,33736x_{18} + \\ + 1,09060x_{19} + 0,90611x_{20} + 0,71650x_{21} \quad (2)$$

$$F2 = 1,43190x_1 + 1,19230x_2 - 0,49908x_3 + 1,21153x_4 + 0,06893x_5 + 0,64074x_6 + \\ + 1,48453x_7 + 0,36224x_8 + 1,43078x_9 + 0,93285x_{10} + 1,55799x_{11} + 1,12279x_{12} - \\ - 0,77737x_{13} + 0,98268x_{14} + 1,32654x_{15} + 0,94042x_{16} - 0,21987x_{17} - 0,22331x_{18} + \\ + 0,80224x_{19} - 0,29585x_{20} - 0,64197x_{21} \quad (3)$$

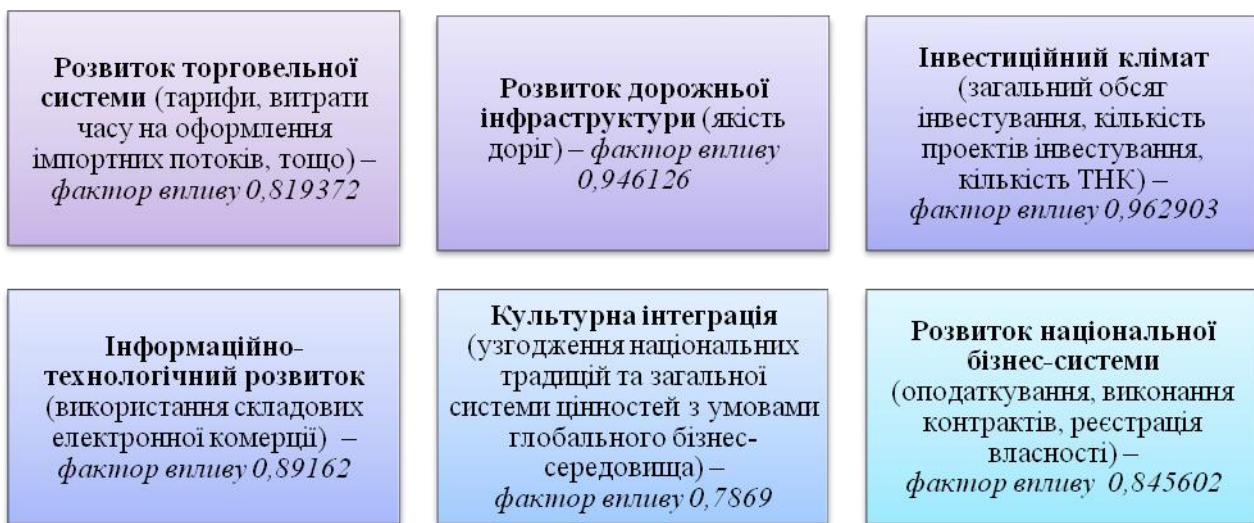
де x_1 – тарифна ставка; x_2 – частка імпорту, що не обкладається митом у загальному імпорті; x_3 – основні тарифи; x_4 – переважаюча маржа на цільових ринках; x_5 – час, необхідний для здійснення імпорту: прикордонні процедури; x_6 – витрати при імпорті: прикордонні процедури и; x_7 – якість залізничної інфраструктури; x_8 – індекс розвитку мережі лінійного судноплавства; x_9 – індекс якості доріг; x_{10} – використання Інтернету при транзакціях «бізнес для споживача»; x_{11} – рівень культурної інтеграції; x_{12} – реєстрація власності; x_{13} – оподаткування; x_{14} – забезпечення виконання контрактів; x_{15} – щорічний приплив ПІІ; x_{16} – прямі іноземні інвестиції, загальний обсяг; x_{17} – кількість транскордонних ТНК; x_{18} – обсяг перспективних ПІІ проектів; x_{19} – кількість проектів, що є об'єктами ПІІ; x_{20} – кількість оприлюднених проектів з ПІІ; x_{21} – кількість перспективних ПІІ проектів.

Аналіз вагових коефіцієнтів отриманої функції довів, що з метою входження східноазійських ТНК у глобальне бізнес-середовище найефективнішим є посилення діяльності в напрямку підтримки інвестиційного клімату, розвитку інфраструктури, у тому числі її інформаційно-комунікативної складової.

У ході дослідження обґрунтовано, що найбільш вагомими індикаторами впливу на розвиток системи транснаціонального бізнесу в Японії, Республіці Корея та Китаї є: тарифна ставка; доля імпорту, що не обкладається митом у загальному обсязі; основні тарифи; переважаюча маржа на цільових ринках; час, необхідний для здійснення імпорту: прикордонні процедури; витрати при імпорті: прикордонні процедури; якість залізничної інфраструктури; індекс розвитку мережі лінійного судноплавства; індекс якості доріг; використання Інтернету при транзакціях «бізнес для споживача»; рівень

культурної інтеграції; реєстрація власності; оподаткування; забезпечення виконання контрактів; щорічний приплив ПШ; ПШ, загальний обсяг; кількість транскордонних ТНК; обсяг перспективних ПШ проектів; кількість проектів, що є об'єктами ПШ; кількість оприлюднених проектів з ПШ; кількість перспективних ПШ проектів.

За результатами проведеної багатофакторної оцінки виокремлено фактори, що мають найбільший вплив на формування системи транснаціонального бізнесу за досліджуваними країнами (рис. 4): інвестиційний клімат (фактор впливу – 0,96), розвиток дорожньої інфраструктури (фактор впливу – 0,94), інформаційно-технологічний розвиток (фактор впливу – 0,89), розвиток національної бізнес-системи (фактор впливу – 0,84), розвиток торговельної системи (фактор впливу – 0,81), культурна інтеграція (фактор впливу – 0,78).

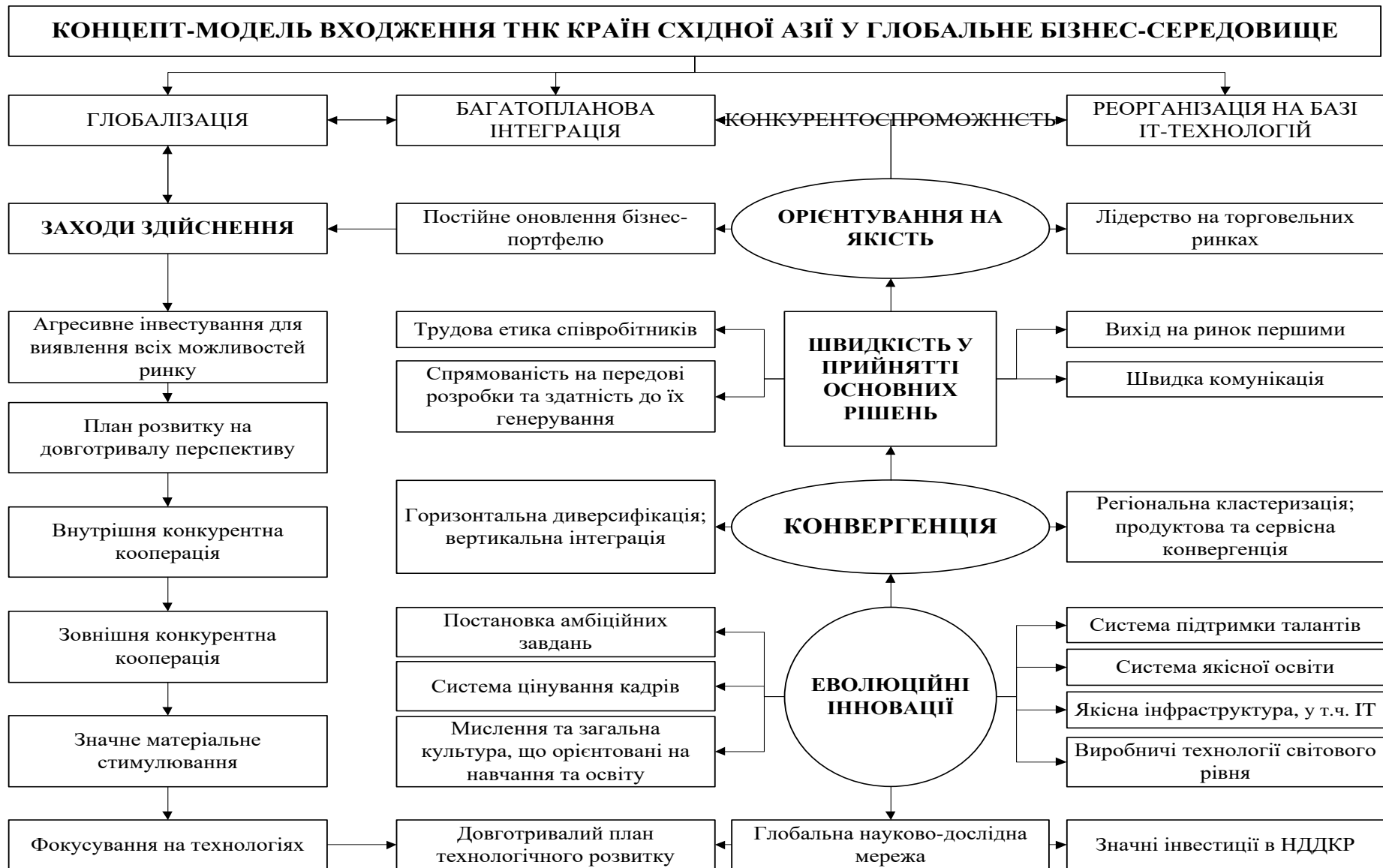

Рис. 4. Фактори розвитку транснаціонального бізнесу в країнах Східної Азії [Розроблено автором]

Поглиблене дослідження умов ведення бізнес-діяльності у країнах Східної Азії дозволило встановити, що саме в транснаціональному бізнесі досліджуваних країн можна виявити суперечливі явища та несумісні (для європейської бізнес-системи) характеристики, а саме: швидкість управлінських процесів; вузька спеціалізація та відповідна конкурентоспроможність у ключових галузях при одночасній диверсифікації бізнесу, що має вертикальний тип інтеграції; ефективне комбінування та об'єднання американської та японської системи управління, які вважались несумісними.

З метою обґрунтування пріоритетних напрямів подальшого розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії в умовах трансформації світової економіки у роботі розроблено концепт-модель входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище (рис. 5), елементами якої є економічні та технологічні складові підвищення конкурентоспроможності та стимулювання конкурентних переваг східноазійських ТНК.

Обґрунтовано, що корпорації посилюють переваги своєї бізнес-системи, застосовуючи конвергентну синергію – систематичне співробітництво споріднених структур і підрозділів, що сприяє зростанню глобальної конкурентоспроможності, а найважливішим аспектом парадоксу концепції азійських корпорацій є висока диференціація й вертикальна інтеграція компаній, що забезпечують конкурентну перевагу перед вузькоспеціалізованими глобальними гравцями.

Рис. 5. Концепт-модель входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище [Розроблено автором]

У ході дослідження запропоновано два можливі сценарії виходу азійських ТНК на світові ринки. Китайський сценарій ґрунтується на потужній державній підтримці процесу транснаціоналізації, планомірної і послідовної експансії в усі ключові регіони світу з формуванням на базі холдингових структур внутрішньої системи міжнародного поділу праці. Розвиток даного сценарію має супроводжуватися державними заходами штучного заниження конкуренції на своєму ринку в країні базування ТНК.

Японсько-корейський сценарій передбачає використання принципів ринкової економіки при мінімальном впливі держави: швидке оновлення номенклатури товарів, що сприяє збільшенню кількості потенційних покупців; концентрація уваги на тих групах товарів, що є найбільш конкурентними саме на сучасному етапі; впровадження виключно інноваційних видів продукції та інвестування в освіту та передові наукові розробки при підтримці державної влади.

Отже, запропонована концепт-модель входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище включає розраховані автором фактори впливу та реорганізацію на базі ІТ-технологій та орієнтування на якість, швидкість у прийнятті основних рішень, конвергенцію, еволюційні інновації та такі заходи здійснення як агресивне інвестування, плани розвитку та довготривалу перспективу, внутрішню та зовнішню конкурентну кооперацію, значне матеріальне стимулювання та фокусування на технологіях у взаємозалежності з трансформаційними проявами глобалізації, багатопланової регіоналізації та глобальної конкуренції.

Таким чином, оцінка факторів, що мають найбільший вплив на формування системи транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії та обумовлюють стратегію транснаціоналізації компаній, а також дослідження національних пріоритетів розвитку транснаціонального бізнесу в умовах трансформації світової економіки з визначенням перспектив позиціонування східноазійських ТНК у глобальному економічному просторі дозволило надати науково-практичне обґрунтування умов ведення бізнесу у досліджуваних країнах та запропонувати концепт-модель входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання – поглиблення теоретико-методичних засад дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії в системі світового господарства та обґрунтування концепт-модель входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище. Отримані результати дозволяють сформулювати наступні теоретичні та науково-практичні висновки.

1. Теоретичне узагальнення різноманіття існуючих дефініцій і критеріїв транснаціональної корпорації констатувало відсутність міцної наукової бази у визначенні їх національної приналежності та відсутність єдиної теорії транснаціоналізації, яка враховувала б усі аспекти проявів цього явища як з точки зору формування внутрішнього середовища ТНК, так і з точки зору проявів взаємодії з суб'єктами економічних систем інших рівнів. У ході дослідження на

основі семантичного аналізу удосконалено понятійно-категоріальний апарат авторським уточненням терміну «транснаціональний бізнес», який пропонується трактувати як підприємницьку діяльність інтегрованих транснаціональних структур, що орієнтована на обслуговування та реалізацію інтересів власників капіталу та має на меті контроль виробництва з урахуванням оптимального поєднання системи конкурентних переваг країн базування та країн-реципієнтів, координацію і споживання світових фінансових ресурсів та регулювання економічних процесів глобального масштабу в умовах поляризації світової економічної системи.

2. У ході дослідження обґрунтовано, що у сучасному світі створюється якісно нове поле глобальної конкуренції, формуються мережі глобальних корпорацій, які охоплюють своєю діяльністю глобальні ринки та відображають зв'язки між елементами внутрішнього і зовнішнього конкурентного середовища. Сучасні особливості експансії ринків глобальними корпораціями враховують динамізм даного процесу, реалізацію принципу гнучкості у відповідь на зростаючу транснаціоналізацію світової економіки та включають такі логіко-послідовні елементи як: формування внутрішньої системи конкурентних переваг компанії; формування стратегічних цілей і мотивів діяльності глобальних корпорацій; аналіз систем переваг альтернативних ринків; імплементацію форм експансії на нові ринки.

3. У роботі запропоновано методичний підхід до оцінювання системи формування транснаціонального бізнесу окремих економік, логічна структура якого дозволяє реалізувати комплексний підхід до аналізу процесів транснаціоналізації у глобальному економічному середовищі та базується на використанні системного підходу і включає три рівні математико-статистичних методів, прямі та зворотні зв'язки між шістьма етапами, що формують послідовність дослідження та дають змогу коригувати очікувані результати в залежності від вибору основних складових оцінювання факторів впливу на процеси транснаціоналізації бізнес-діяльності.

4. За результатами визначення передумов та специфіки формування транснаціонального характеру економік країн Східної Азії у системі світового господарства виділено основні якісні фактори впливу на міжнародний бізнес досліджуваних країн – значний експорт капіталу, існування або відсутність адміністративних бар'єрів для входження іноземних компаній на національний ринок, державна політика в сфері інвестування.

У роботі запропоновано коефіцієнт сприяння національних економічних умов для розвитку транснаціонального бізнесу як відношення розміру ВВП, обсягу зовнішньої торгівлі, прямих іноземних інвестицій до числа вітчизняних ТНК, який в середньому для розвинених країн становить 0,33. Встановлено, що найбільш близькою до такого показника серед країн Східної Азії є Японія, а значне розходження даних Китаю інтерпретовано як невідповідність економічного потенціалу китайської економіки зі станом транснаціонального бізнесу.

5. На основі введення скоригованого показника транснаціоналізації бізнесу оцінено вплив вже існуючого в країні міжнародного бізнесу на процеси транснаціоналізації та зроблено висновок, що до факторів впливу міжнародного економічного середовища на розвиток транснаціонального бізнесу віднесені:

розгортання процесів міжнародних злиттів і поглинань; стан конкретної галузі світового господарства, до якої відноситься ТНК; вплив динаміки ринків праці приймаючих країн і міжнародної трудової міграції; лібералізація міжнародного інвестиційного і торговельного обміну; інтеграційні процеси; випадкові чинники. Встановлено, що серед усіх складових транснаціонального бізнесу прямі іноземні інвестиції за своєю динамікою найбільш чутливі до зміни міжнародного економічного середовища – зміна світового ВВП в річному обчисленні на 1,5% здатна змінити обсяги прямих інвестицій ТНК на 50-70%.

6. У дослідженні удосконалено науково-методичний інструментарій, а саме побудовано CAGE-модель, що на основі оцінки кількісних характеристик та якісних вимірників культурних, адміністративних, географічних та економічних складових дозволило провести парний компаративістський аналіз «віддаленості» чи близькості країн - основних партнерів для компаній Східної Азії та сформуванню систему факторів впливу на транснаціоналізацію бізнесу в країнах Східної Азії, прийняття рішень щодо транснаціоналізаційних стратегій регіональних компаній, а також визначити перспективні ринки для східноазійських ТНК у глобальному економічному середовищі. За результатами проведеного компаративістського аналізу зроблено висновок про те, що процес транснаціоналізації міжнародного бізнесу у країнах Східної Азії відбувається за рахунок економічної близькості країн-партнерів, що є основною детермінантою розвитку, в той час, як інші фактори, такі як географічна, культурна та політична дистанції відіграють роль підтримуючих детермінант, що обумовлено подальшим розвитком глобалізаційних процесів у світі.

7. На основі PEST-аналізу диверсифіковано основні фактори впливу на транснаціональний бізнес у країнах Східної Азії, що дозволило здійснити розрахунок інтегрального показника впливу PEST-факторів на умови ведення транснаціонального бізнесу. Встановлено, що найбільш сприятливі умови для розвитку бізнесу створено в Японії, друге місце – Республіка Корея, і третє – Китай.

8. З метою ідентифікації національних пріоритетів розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії в умовах трансформації світової економіки із застосуванням кластерного та факторного аналізу визначено фактори розвитку транснаціонального бізнесу в країнах Східної Азії, а саме: інвестиційний, інфраструктурний, інформаційно-технологічний, бізнес-системний, торговельний та фактор культурної інтеграції.

У ході дослідження обґрунтовано, що найбільш вагомими індикаторами впливу на розвиток системи транснаціонального бізнесу в Японії, Республіці Корея та Китаї є: тарифна ставка; доля імпорту, що не обкладається митом у загальному обсязі; основні тарифи; переважаюча маржа на цільових ринках; час, необхідний для здійснення імпорту: прикордонні процедури; витрати при імпорті: прикордонні процедури; якість залізничної інфраструктури; індекс розвитку мережі лінійного судноплавства; індекс якості доріг; використання Інтернету при транзакціях «бізнес для споживача»; рівень культурної інтеграції; реєстрація власності; оподаткування; забезпечення виконання контрактів; щорічний приплив ПІІ; прямі іноземні інвестиції, загальний обсяг; кількість транскордонних ТНК; обсяг перспективних ПІІ проєктів; кількість проєктів, що є об'єктами ПІІ; кількість оприлюднених

проектів з ПШ; кількість перспективних ПШ проектів.

9. У ході дослідження запропоновано розроблену автором концепт-модель входження східноазійських ТНК у глобальне бізнес-середовище, яка, застосовуючи конвергентну синергію, сприяє зростанню глобальної конкурентоспроможності, багатопланової регіоналізації, реорганізацію на базі ІТ-технологій та орієнтується на якість і швидкість у прийнятті основних рішень, еволюційні інновації, значне матеріальне стимулювання та фокусування на технологіях.

За результатами аналізу національних пріоритетів та особливостей розвитку міжнародного бізнесу у країнах Східної Азії запропоновано два можливі сценарії виходу азійських ТНК на світові ринки: китайський сценарій передбачає вагому державну підтримку та планомірну і послідовну експансію в усі ключові регіони світу з формуванням на базі холдингових структур внутрішньої системи міжнародного поділу праці; японсько-корейський сценарій передбачає використання принципів ринкової економіки при мінімальному впливі держави зі швидким впровадженням найбільш інноваційної продукції та значними обсягами інвестування в освіту та передові наукові розробки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових виданнях іноземних держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Макарчук Е. А., Гончаренко Н. И. PEST – анализ условий ведения международного бизнеса на рынках стран Восточной Азии в условиях транснационализации // The USA Journal of Applied Sciences. № 1.(2016). С. 61-64.

Особистий внесок здобувача: запропоновано розрахунок інтегрального показника впливу PEST – факторів на ведення транснаціонального бізнесу.

2. Макарчук К. О. Основні фактори транснаціоналізації компаній країн Східної Азії // Бізнес Інформ. 2016. №2. С. 58-64. (Index Copernicus).

3. Макарчук К. О., Гончаренко Н. И. Фактори впливу на розвиток міжнародного бізнесу у країнах Східної Азії // Вісник економіки транспорту та промисловості. 2016. № 56. С. 160-169. (Index Copernicus).

Особистий внесок здобувача: проведено аналіз географічної і товарної структур міжнародної торгівлі країн Східної Азії, динаміки залучення іноземного капіталу до досліджуваних країн; удосконалено методичний підхід до оцінки рівня транснаціоналізації країн.

4. Макарчук К. О., Гончаренко Н. И. CAGE – модель транснаціоналізації міжнародного бізнесу у країнах Східної Азії // Бізнес Інформ. 2016. №6. С. 44-49. (Index Copernicus).

Особистий внесок здобувача: досліджено основні фактори прийняття рішень щодо транснаціоналізаційних стратегій регіональних компаній; удосконалено методичний інструментарій побудови CAGE-моделі транснаціоналізації.

5. Макарчук Е. А. Транснаціоналізація спільних підприємств як форма корпоративної інтеграції в міжнародному бізнесі: теоретичний аспект // Бізнес Інформ. 2015. №4. С. 47-51. (Index Copernicus).

Публікації у наукових фахових виданнях України:

6. Макарчук К. О., Сідоров В. І. Мотиви злиття та поглинання банків у міжнародному бізнесі // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». Випуск 15. Частина 5. 2015. С. 22-24.

Особистий внесок здобувача: визначено основні мотиви угод М&А банків у міжнародному бізнесі.

Публікації в інших виданнях:

7. Макарчук К. О. Міжнародний бізнес в умовах глобалізації: теоретичний аспект // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм» Випуск 2. №1086. 2013. С. 28-31.

8. Макарчук К. О. Транснаціональні корпорації та транснаціональні банки як суб'єкти міжнародного бізнесу // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». № 1144 Т. 1. Випуск 3. 2013. С. 28-31.

9. Макарчук К. О. Міжнародні стратегічні альянси як форма ведення міжнародного бізнесу // Матеріали X науково-практичної конференції молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» 03 квітня 2015 р. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 362 с. С. 328 - 332

10. Макарчук К. О. Сучасний стан міжнародної торгівлі країн Східної Азії в умовах транснаціоналізації // Матеріали XI науково-практичної конференції молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» 25 березня 2016 р. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 378 с. С. 184-189.

11. Макарчук К. О. Сучасний стан інвестиційної привабливості Китаю в умовах транснаціоналізації // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Можливості та перспективи забезпечення сталого розвитку економіки України» 21-22 жовтня 2016р. м. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 176 с. С. 19-22.

12. Макарчук К. О. Інвестиційна діяльність японських компаній в умовах транс націоналізації // Матеріали XII науково-практичної конференції молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» 31 березня 2017 р. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. 378 с. С. 173-177.

13. Макарчук К.О. Інвестиційна привабливість Республіки Корея в умовах транс націоналізації // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни» 17-18 серпня 2017 р. м. Дніпро, 2017. 140. С. 23-26.

АНОТАЦІЯ

Макарчук К.О. Розвиток транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії (на прикладі Японії, Китаю, Республіки Корея). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2018.

Дисертація присвячена поглибленню теоретико-методичних засад дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у системі світового господарства та обґрунтуванню концепт-моделі входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище.

У роботі досліджено наукове підґрунтя та охарактеризовано генезу формування і розвитку процесів транснаціоналізації у системі світового господарства; удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження авторським уточненням терміну «транснаціональний бізнес»; систематизовано концептуальні підходи дослідження впливу транснаціонального конструкту на розвиток національних економік країн світу у глобальній економічній системі; узагальнено та обґрунтовано методичний інструментарій дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії у глобальному економічному просторі.

У ході дослідження визначено передумови та специфіку формування транснаціонального характеру економік країн Східної Азії у системі світового господарства; удосконалено науково-методичний підхід до оцінки рівня транснаціоналізації бізнес-діяльності в країнах Східної Азії на основі розрахунку показників транснаціоналізації інвестицій, торгівлі та зайнятості, що скориговані за індексом величини міжнародних компаній, який дозволив оцінити вплив вже існуючого в країні міжнародного бізнесу на процеси транснаціоналізації у ній; проведено PEST-аналіз умов здійснення транснаціонального бізнесу на ринках Східної Азії з виокремленням ключових факторів впливу на нього в умовах трансформаційних змін глобального економічного середовища; удосконалено теоретико-методичний інструментарій побудови SAGE-моделі транснаціоналізації, що на основі виділення кількісних характеристик та якісних вимірників дозволив провести розрахунок «дистанції» між країнами у розрізі географічних, політичних, культурних та економічних чинників та провести парний компаративістський аналіз для визначення основних факторів транснаціоналізації східноазійських компаній та визначити перспективні ринки розвитку для міжнародного бізнесу з ідентифікацією детермінант його розвитку.

Проведено багатофакторну оцінку національних пріоритетів та особливостей розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії в умовах трансформації світової економіки з подальшим визначенням перспектив позиціонування східноазійських ТНК у глобальному економічному просторі.

У роботі удосконалено організаційно-економічні засади дослідження розвитку транснаціонального бізнесу у країнах Східної Азії, а саме розроблено концепт-модель входження східноазійських ТНК у глобальне бізнес-середовище на основі

розрахунку факторів впливу, що включає реорганізацію на базі ІТ-технологій та орієнтування на якість, швидкість у прийнятті основних рішень, конвергенцію, еволюційні інновації та такі заходи здійснення як агресивне інвестування, плани розвитку та довготривалу перспективу, внутрішню та зовнішню конкурентну кооперацію, значне матеріальне стимулювання та фокусування на технологіях у взаємозалежності з трансформаційними проявами глобалізації, багатопланової регіоналізації та глобальної конкуренції.

Ключові слова: глобальний економічний простір, концепт-модель входження ТНК країн Східної Азії у глобальне бізнес-середовище, позиціонування східноазійських ТНК, транснаціональний бізнес, трансформаційні зміни глобального економічного середовища, фактори транснаціоналізації східноазійських компаній, CAGE-модель транснаціоналізації корпорацій, PEST-аналіз умов здійснення транснаціонального бізнесу на ринках Східної Азії.

ABSTRACT

Makarchuk K.O. Transnational business development in the countries of East Asia (on the example of Japan, China, Republic of Korea). – Qualification research work as a manuscript.

The thesis for Ph. D. Degree in Economics, speciality 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – V.N. Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2018.

The thesis is devoted to deepening of theoretical and methodological principles of the research of the transnational business development in the world economy system and substantiation of the concept model of the entrance of TNCs of the countries of East Asia into the global business environment.

The thesis analyzes the scientific background and describes the genesis of the formation and development of transnationalization processes in the world economy system; improves the conceptual and categorical framework of the research by the author's refinement of the term “transnational business”; systematizes conceptual approaches to the study of the influence of the transnational structure on the development of national economies of the countries in the global economic system; generalizes and substantiates methodical tools for research on the development of transnational business in East Asia in the global economic space.

The thesis determines the preconditions and specificity of the formation of the transnational nature of the economies of the countries of East Asia in the world economy system; improves the scientific and methodological approach to assessing the level of transnationalization of business activities in the countries of East on the basis of calculations of the indicators of transnationalization of investments, trade and employment, adjusted by the index of the value of international companies, which allowed to assess the impact of the existing international business on the processes of transnationalization of the country; conducts a PEST-analysis of the conditions for doing transnational business in the East Asian markets with a selection of key factors influencing it in the context of transformational changes in the global economic environment; improves the theoretical and methodical tools for constructing the CAGE-model of transnationalization, which allowed to calculate on the basis of the selection of

quantitative characteristics and qualitative indicators the “distance” between countries in terms of geographic, political, cultural and economic factors and conduct a comparative analysis to determine the main factors for the transnationalization of East Asian companies and identify prospective markets for development of international business with identifying the determinants of its development.

The thesis provides a multi-factor assessment of national priorities and peculiarities of the development of transnational business in East Asia in the conditions of transformation of the world economy with the further definition of the prospects of positioning East Asian TNCs in the global economic space. Also it substantiates that the most significant indicators of the impact on the development of the transnational business system in Japan, the Republic of Korea and China are: the tariff rate; the share of import that is not subject to customs duties in the total volume; basic tariffs; prevailing margin on target markets; time required for import: border procedures; import costs: border procedures; the quality of the railway infrastructure; index of development of the network of linear shipping; road quality index; use of the Internet in transactions “business for the consumer”; the level of cultural integration; registration of property; taxation; performance bond; annual inflow of FDI; foreign direct investment, total volume; number of transboundary TNCs; volume of promising FDI projects; the number of projects that are FDI objects; number of published FDI projects; number of promising FDI projects.

The organizational and economic principles of research on the development of transnational business in East Asia is improved. The thesis provides the development of the concept model of the entrance of East Asian TNCs in the global business environment on the basis of the calculation of factors of influence, which includes reorganization on the basis of IT technologies and orientation on quality, speed in making key decisions, convergence, evolutionary innovations and such measures of implementation as aggressive investment, development plans and long-term prospects, internal and external competitive cooperation, significant material stimulation and focusing on technologies in interdependence with the transformational manifestations of globalization, multi-dimensional regionalization and global competition.

Keywords: global economic space, concept model of the entrance of TNCs of the countries of East Asia into the global business environment, positioning of East Asian TNCs, transnational business, transformational changes of the global economic environment, factors of transnationalization of East Asian companies, CAGE-model of transnationalization of corporations, PEST-analysis of conditions for doing transnational business in the East Asian markets.

МАКАРЧУК КАТЕРИНА ОЛЕКСІЇВНА

**РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ
У КРАЇНАХ СХІДНОЇ АЗІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЯПОНІЇ, КИТАЮ,
РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ)**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук

Підписано до друку 23.01.2018.
Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.
Замовлення №_____.